

УДК 621.391

А.О. Феклістов

Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ В СИСТЕМАХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БОРотьБИ

Розглядаються сучасні погляди на місце інформаційних операцій в системах інформаційної боротьби України, США та Великобританії.

Ключові слова: операція по впливу, інформаційна операція, інформаційно-психологічна операція.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Радикальні зміни міжнародної обстановки, що відбуваються у світі, значно впливають на погляди у галузі управління державними системами безпеки та оборони щодо характеру загроз безпеці, шляхів їх своєчасного виявлення, запобігання та нейтралізації [1].

На даний час інформаційні війни, розглядаються розвиненими країнами як найбільш ефективний засіб забезпечення своїх національних інтересів. Україна у сучасних умовах є одночасно об'єктом і суб'єктом інформаційно-психологічного впливу, який обумовлений її геополітичним положенням і наявністю політичних, економічних та інших інтересів щодо нашої держави з боку розвинених країн та сусідніх держав. У цьому контексті проблеми забезпечення інформаційної безпеки національних інтересів у будь-якій сфері набувають великої значущості [1 – 18].

Однією з важливих складових системи інформаційної боротьби (ІБ), яка забезпечує інформаційну безпеку державу, є інформаційні, психологічні та інформаційно-психологічні операції (далі – інформаційні операції). Виявлення місця інформаційних операцій в системі ІБ є актуальним завданням для підрозділів Збройних Сил (ЗС) України, які займаються питаннями ІБ.

Мета статті – аналіз сучасних поглядів на місце інформаційних операцій в системі ІБ України, США та Великобританії.

Викладення матеріалів досліджень

Інформаційна операція визначається як комплекс заходів щодо маніпулювання інформацією з метою досягнення й утримання переваги через впливу на інформаційні процеси в системах іншої сторони [2 – 10].

Сучасний досвід локальних війн і збройних конфліктів свідчить, що інформаційні операції можуть бути ефективними тільки при комплексному й інтегрованому використанні всіх сил і засобів, які залучаються для ведення ІБ.

У ЗС України під інформаційною операцією слід розуміти інформаційно-психологічну операцію (ІПО), сутність якої визначається в контексті такої форми збройної боротьби як ІБ, яка розглядається як складова стратегічного (оперативного) забезпечення операцій (бойових дій) [2 – 10].

Основними складовими ІБ є: комп'ютерно-телекомунікаційна боротьба; інформаційно-психологічна боротьба, основним видом якої є ІПО; радіоелектронна боротьба; розвідка; стратегічне (оперативне) маскування; захист від психотропного впливу; морально-психологічне забезпечення; забезпечення безпеки своїх систем; порушення нормального функціонування або знищення інформаційних систем противника (рис. 1) [7, 8].

Рис. 1. Місце інформаційних операцій в системі ІБ ЗС України

У збройних силах провідних країн світу на даний час ІБ трансформується в окремий інтегрований вид стратегічного (оперативного) забезпечення операцій, метою якого є досягнення інформаційної переваги над противником завдяки комплексному використанню її складових за єдиним задумом і планом. Відповідно з'являються нові форми ведення інформаційної боротьби: інформаційна операція та спеціальна інформаційна операція [12 – 18].

Потрібно відзначити, що підходи до організації та проведення інформаційних операцій, які існують у збройних сил США покладені в основу розроблення концепцій та доктрин інформаційних операцій більшості провідних західних країн, а також ке-

рівних документів НАТО з цих питань. При цьому інформаційні операції розглядаються як складова операцій по впливу (influence operations).

Загальна модель діяльності щодо впливу, яка застосовується під час планування інформаційних операцій, заснована на моделі соціальної комунікації, яка широко відома в соціології, маркетингу та рекламі (рис. 2).

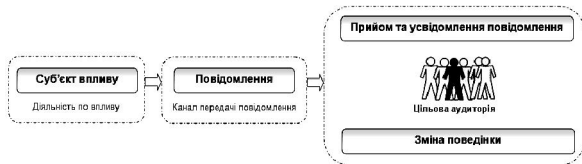

Рис. 2. Загальна модель діяльності по впливу

Основними складовими цієї моделі є:

- суб'єкт впливу (ініціатор та розробник повідомлень), який визначає політику діяльності щодо впливу;
- повідомлення, яке доставляється по визначених інформаційних каналах до цільової аудиторії;
- цільова аудиторія, яка повинна мати можливість здійснювати прийом та усвідомлення повідомлення, а також змінювати свою поведінку у відповідності із поточною ситуацією.

Операція по впливу визначається як комплекс дій, які спрямовані на зміну усвідомлення, поведінки, намірів та процесів прийняття рішень лідерів, груп або цілих народів шляхом надання відповідної інформації на когнітивному рівні [13].

Відомі з відкритих джерел публікації свідчать, що операції по впливу містить 4 основні компоненти: цивільно-військове співробітництво; інформаційні операції; операції з безпеки та операції в засобах масової інформації (медіа-операції) (рис. 3).

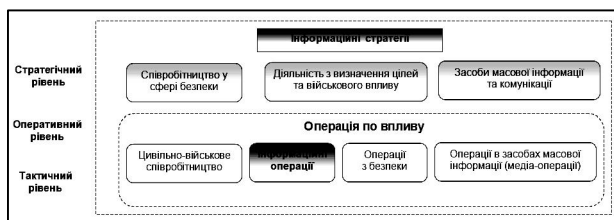

Рис. 3. Основні складові операції по впливу

Потрібно відзначити, що зміст терміну "інформаційна операція" відрізняється в різних документах.

Наприклад, в збройних силах США, інформаційна операція розглядається як форма ведення ІБ і представляє собою комплекс заходів щодо маніпулювання інформацією з метою досягнення й утримання переваги через впливи на інформаційні процеси в системах противника. Інформаційні системи розглядаються в широкому плані, включаючи до свого складу державу і суспільство в цілому.

В збройних силах Великобританії інформацій-

на операція визначається як скоординовані дії, які здійснюються для впливу на противника або потенційного противника для підтримки політичних або військових цілей порушенням його волі, єдності, спроможності приймати рішення шляхом впливу на інформацію, інформаційні процеси та системи при одночасному захисті своїх процесів прийняття рішень та осіб, які приймають рішення.

Інформаційні операції поділяються на наступальні, оборонні та спеціальні.

Спеціальні інформаційні операції найширше використовуються за мирного часу. До них належать: дії, які спрямовані на зміну погляду конкретних осіб чи органів, які ухвалюють рішення, за допомогою засобів масової інформації; дії, які зорієнтовані на компрометацію чи завдання шкоди опонентам; дії, які скеровані на дестабілізацію громадсько-політичної ситуації. Принциповою умовою проведення даних операцій є створення реальних і псевдоподій, так званих інформаційних приводів, які потім використовуються в пропагандистських кампаніях.

Наступальна інформаційна операція проводиться для забезпечення переваги власних збройних сил на всіх фазах військової операції через вплив на інформацію та інформаційні процеси противника.

Основними складовими наступальної інформаційної операції є: заходи введення в оману та дезінформування (маскування); психологічні операції; радіоелектронна боротьба; фізичне порушення об'єктів; операції в комп'ютерному середовищі, перш за все атаки комп'ютерних мереж; діяльність з протидії впливу на систему управління та оборонна дипломатія (рис. 4).

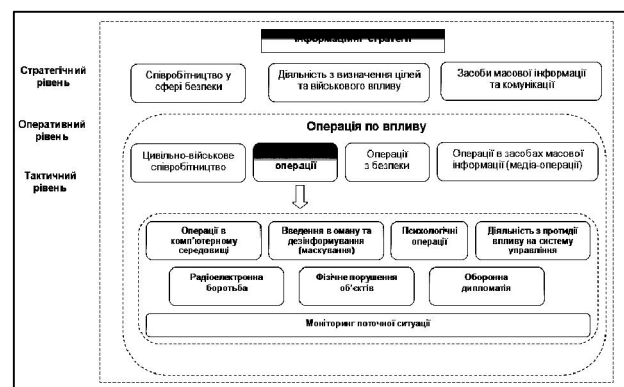

Рис. 4. Основні складові наступальної інформаційної операції в структурі операції по впливу

Оборонна інформаційна операція представляє собою сукупність взаємозалежних заходів щодо захисту інформаційного середовища, розкриття ознак нападу, відновлення боєздатності й організації відповідних контрдії з нейтралізації нападу.

Основними складовими оборонної інформаційної операції є: захист інформації в телекомунікацій-

них мережах; фізичний захист об'єктів інформаційної інфраструктури; контрмаскировка; контрпропаганда; контррозвідка; радіоелектронна боротьба та оборонна дипломатія (рис. 5).

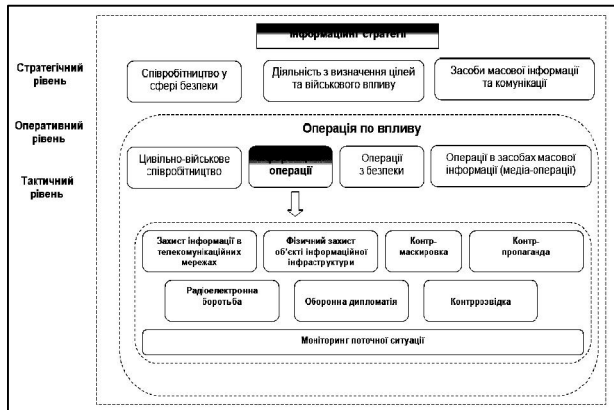

Рис. 5. Основні складові оборонної інформаційної операції в структурі операції по впливу

Для планування інформаційних операцій в збройних силах на різних рівнях створюються відповідні організаційно-штатні структури.

Висновки

Аналіз сучасних поглядів на місце інформаційних операцій в системах ІБ збройних сил України, США та Великобританії показує, що інформаційні операції потрібно розглядати як складову операцій по впливу та відповідної протидії. Діяльність у даному напрямку є предметом можливих подальших наукових досліджень та навчальних програм у вищих військових навчальних закладах ЗС України.

Список літератури

1. *Основи стратегії національної безпеки та оборони держави: підр. / В.Г. Радецький, О.П. Дузь-Крячченко, В.М. Воробйов та інші. – К.: НУОУ, 2009. – 596 с.*
2. *Інформаційна безпека держави у контексті протидії інформаційним війнам: навч. посібн. / В.Б. Толубко та ін. – К.: НАОУ, 2003. – 340 с.*
3. *Толубко В.Б. Інформаційна боротьба (концептуальні, теоретичні, технологічні аспекти): монограф. / В.Б. Толубко. – К.: НАОУ, 2003. – 315 с.*

СОВРЕМЕННЫЕ ВЗГЛЯДЫ НА МЕСТО ИНФОРМАЦИОННЫХ ОПЕРАЦИЙ В СИСТЕМЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ БОРЬБЫ

А.А. Феклистов

Рассматриваются современные взгляды на место информационных операций в системах информационной борьбы Украины, США и Великобритании.

Ключевые слова: операция влияния, информационная операция, информационно-психологическая операция.

THE CONTEMPORARY VISIONS ON INFORMATION OPERATIONS POSITION IN THE SYSTEMS OF INFORMATION FIGHTING

A.O. Feklistov

Consider the position of information operations in the Ukraine, US and UK systems of information fighting.

Keywords: influence operation, information operation, information and psychological operation.

4. *Руснак І.С. Розвиток форм і способів ведення інформаційної боротьби на сучасному етапі / І.С. Руснак, В.М. Телелім // Наука і оборона. – 2000. – № 2. – С. 18-23.*

5. *Рось А.О. Концептуальні засади моделювання інформаційної боротьби / А.О. Рось, І.В. Замаруєва, В.Л. Петров // Наука і оборона. – 2000. – № 2. – С. 46-53.*

6. *Замаруєва І.В. Державне та військове управління як об'єкт інформаційної боротьби / І.В. Замаруєва, С.В. Ленков, А.О. Рось // Наука і оборона. – 2007. – № 3. – С. 28-34.*

7. *Толубко В.Б. Складові інформаційної боротьби / В.Б. Толубко, А.О. Рось // Наука і оборона. – 2002. – № 2. – С. 23-28.*

8. *Толубко В.Б. Концептуальні основи інформаційної безпеки України / В.Б. Толубко, С.Я. Жук, В.О. Косевцов // Наука і оборона. – 2004. – № 2. – С. 19-25.*

9. *Жук С.Я. Тенденції та перспективи розвитку інформаційної боротьби й інформаційної зброї / С.Я. Жук, В.О. Чмельов, Т.М. Дзюба // Наука і оборона. – 2006. – № 2. – С. 35-41.*

10. *Фомін В.О. Інформаційна боротьба в підготовці воєнного конфлікту та запобіганні йому і стримуванні / В.О. Фомін, С.Я. Жук // Наука і оборона. – 2004. – № 4. – С. 12-17.*

11. *Певцов Г.В. Забезпечення інформаційної безпеки регіону: проблема, концепція та шляхи її реалізації / Г.В. Певцов, О.М. Черкасов. – Х.: Видавництво ХарПІ НАДУ "Magіstr", 2008. – 138 с.*

12. *Joint Publication 3-13.2 Psychological Operations. 07 January 2010. – 125 p.*

13. *Information Operations. Air Force Doctrine Document 2-5. 11 January 2005. – 54 p.*

14. *Joint Publication 3-13 Information Operations. 13 February 2006. – 136 p.*

15. *Information operations: warfare and the hard reality of soft power / edited by Joint Doctrine for Information Operations. 9 October 1998 Leigh Armistead. – 1st ed. – 2004. – 277 p.*

16. *UK Joint Warfare Publication 3-80. Information Operations. – 2002. – 55 p.*

17. *UK Joint Doctrine Publication 3-90. Civil-Military Co-operation (CIMIC). – 2006. – 47 p.*

18. *Neil Chuka A Comparison of the Information Operations doctrine of Canada, the US, the UK, and NATO // Canadian Army Journal Vol.12.2 Summer 2009. – P.91-99.*

Надійшла до редколегії 16.06.2010

Рецензент: д-р техн. наук, проф. О.М. Сотніков, Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків.